

A legszebb tavaszi virágok, kerámiák, izléses dísz tárgyak **a Levendula** virágosboltban. Telefon 39-66. Kárász-u/c 17. (Csury-órás mellett).

amit jelent tanyai tanítónak lenni, az államtól külön pótlékot kapjon. Ezenkívül más jogos kívánságuk is van a tanyai tanítóknak. Ha a központokban állás ürül, akkor ne idegenből hozzának tanítókat, akik csak azért jönnek falvakból vagy kisebb városokból a tanyára, mert nyugdíjazás előtt állanak és nagyobb lakbérrel akarnak nyugdíjba menni, hanem legyen jutalma, reményeinek megvalósulása annak a tanítónak, aki 10-15 esztendőnt kint töltött teljes elhagyatottságban, még szomszéd nélkül is, a tanyán. Ha pedig gyermekei már ott tartanak, hogy középiskolások, akkor kapjon kinevezést a rókusai elemi iskolához. Ezt az iskolát Klebelsberg Kunó gróf azért építtette, hogy azok a tanyai tanítók, akiknek gyermekeik középiskolások, ide kaphassanak kinevezést. Ez legyen jutalmuk tisztességes tanyai szolgálatukért. Mennyi szeretet és elismerés nyilvánult meg Klebelsbergnek e gesztusában, ezzel szemben alig emlékszik már valaki, az egyébként igen könnyen ellenőrizhető, hogy többgyermekes tanyai tanító ezt a neki szánt állást — szinte véletlenül látszó esetektől eltekintve — megkapta volna.

Miniszteri kritika

Milyen jól esik olvasnunk nekünk tanyaiaknak a legilletékesebb miniszter megállapítását, hogy »a városok mai szervezetükkel nem képesek tanyaterületükön a közigazgatás feladatait megfelelően ellátni«. Mi tanyaiak esztendőnkön át ezt hiába mondtuk. A toronyalja ezt nem akarta megérteni sohasem. Most a miniszternek talán elhiszik. Sőt hozzátesszi még a miniszter »a közigazgatás tájékozatlan a tanyai lakosság viszonyai, szükségletei felől«. Nem mi mondjuk: a belügyminiszter mondja!

Elsősorú feladatunk tekinti a belügyminiszter a tanyavilágnak megfelelő úthálózattal való ellátását. Itt a hangsúly nemcsak az úthálózaton, hanem a megfelelő úthálózaton is van. Építettek itt utat azelőtt is, megépítenek most is. Sajnos, sohasem elegendő és sajnos nem mindig megfelelő. Az nem megfelelő utépítés, hogy azelőtt öt évvel megcsinálták a szikes utat Alsóközponttól Kíssorig, most meg már makadammal borítják, ugyanakkor Alsóközpont és Lengyelkapolna között egyszerűen lehetetlen a közlekedés. Nem volna megfelelő utépítés, ha a Röszkéről kiinduló köves út nem érne Alsóközpontig, hanem megszakadna az egyik iskolánál, mert az utak célja a lakottabb helyek összeköttetése. Általában azonban meg kell állapítani, hogy az utóbbi évtized alatt Szeged jelentékeny áldozatokat hozott a tanyai úthálózat bővítésére és javítására — főleg Felsőtanyán.

Decentralizáció

A belügyminiszter a közigazgatási kirendeltség feladatának tekinti az adó beszedését is. Csak helyeselni lehet ezt az álláspontot és kérjük, hogy minél hamarabb megvalósuljon. Talán nem volna könnyű az adóhivatalnak bizonyos részét a tanyára helyezni, de annak nem lehet akadály, hogy az illetékes tisztviselők a hetnek legalább egyik vagy másik napján, lehetőleg piaci napon ki ne jöjjenek a tanyára, hogy a tanyaiak adójukat befizethessék. Tukats Sándor, mint közellátási kormánybiztos meg tudta tenni, hogy a közellátási hivatal decentralizálta, bizonyára módot fog találni arra is, hogy a belügyminiszternek ez a kitűnő terve Szegeden minél hamarabb megvalósuljon.

Emlékeznünk rá, hogy különösen a régebbi időkben bármely kérelmünk vagy javaslatunk elhárításának mindig az volt a titkos, soha nem hangzottatott oka: nem szabad tanyai központokat erősíteni, mert utóbb elszakadnak a várostól. Ennek a mumusnak is véget vet a belügyminiszter böles megállapítása »Ez jöhet legkevésbé számításba« — mondja a belügyminiszter — »nemcsak azért, mert az önálló községgé alakulásnak jogi és pénzügyi feltételei az esetek legnagyobb részében hiúszenek meg, hanem itt egy lélektani körülménnyel is

számolni kell. Ez: tanyai lakosságunk idegenkedése attól, hogy az anyaközségtől elszakíttassék. Ez az erős idegenkedés olyan gátló körülményként jelentkezik már a múltban is, hogy az 1867 óta eltelt közel nyolc évtized alatt csak ötven egynéhány önálló tanyaközség keletkezett. Higgyék el az illetékesek, hogy úgy van: a tanyai lakosság ragaszkodik városához, szereteti Szegedet, Szegedre »haza megy«. Természetesen tartja, hogy öt hivatása a tanyához köti, de azért a városházát éppúgy sajátjának tudja, mint amilyen büszke fogadalmi templomára, sőt egyetemére.

Fáj a tanyán lakó szegedi polgárnak, amikor a városba megy akár kocsin, akár kisvasúton megállítja a vám s úgyszemint, mint valami idegen polgárt. Mégpedig: minden jog nélkül. Mert annak a vámháznak és annak a vámmőrnak a város határán van a helye, a Petróczy-iskolánál és ott, ahol valaha a kisteleki autóbussznak a végállomása volt, nempedig a központi temetőnél vagy pláne a Rudolf-téren. A tanyai gazda bevisz öreg szülőjének a Szentháromság-utcába egy pár csirkét, akkor a Rudolf-téren először helyepént szednek tőle, — jogtalanul. Ez bizony fáj a tanyai polgárnak s úgy érzi, hogy mostoha gyermek, mégsem jut eszébe, hogy városától elszakadjon. Tompa, Csikéria és Klebelsberg nagyszerű példái ennek a ragaszkodásnak. Huszonkét évi önállóság után is az első pillanatban, amikor annak lehetősége megnyílt, vágytak vissza Szabadkára és kérik, hogy őket oda közigazgatásilag is visszacsatolják.

Mindezekről a tanyai szabályrendeletnek kell majd gondoskodnia, mégpedig záros határidőn belül.

Milyen jól ismeri a belügyminiszter az érdekelt városokat, amikor azt mondja, hogy erre a kötelezettségre feltétlenül szükség van »merthízen éppen az egyes városoknak tanyai települések igényeivel szemben tanúsított meg nem értésre vezethető vissza az, hogy egyáltalában tanyakérdésünk van«. Érdekes tovább olvasni: »A belterületi lakosság a közeli egyetemes intéző szervében: a törvényhatósági bizottságban a dolog természeténél fogva túlsúlyban van a tanyai lakossággal szemben és így érthető, hogy ezek a testületi szervek a tanyai viszonyoknak anyagi áldozatokat kívánó rendezése elől igyekeznek kitérni, illetőleg ezzel a kérdéssel szemben általában inkább hajlandók az elzárkózás álláspontjára helyezkedni. Hátha még tudná a belügyminiszter, hogy a különböző albizottságokban a tanyai lakosság a dolog természeténél fogva nemcsak kisebbségben van, hanem egyáltalában nincs képviselve. Reméljük, hogy a készülő szabályrendelet erre nézve is több megértést fog tanúsítani.

Befejezésül a belügyminiszter azt mondja: »A rendezés hatalmas szervező munkát és anyagi áldozatokat is fog jelenteni mind az érdekelt városokra és községekre, mind pedig az államra is. Ez azonban nem lehet visszariasztó hatással, amikor arról van szó, hogy 800.000 főnyi értékes nemzetfenntartó népességet emelünk ki mai elhanyagolt és elszigetelt helyzetéből és kapcsolunk be újra teljes értékű résztvevőként a nemzeti közösség életébe és törekvéseibe. Szegeden 45.000 lélekről van szó, akik akar-nak Szegedhez való feltétlen hűségük és ragaszkodásuk mellett műveltebb és öntudatosabb magyarok lenni.

Dr. BALOGH ISTVÁN

Nincs többé gond! — a telep s ké-szülékeire, mert régi használhatatlan

ANÓD- és zseblámpatelepeit ujjaávarázsolja — tölti — regenerálja la **VILLAMOSHANG** Nagy javító és építő szaküzeme: Szeged, Széchenyi-tér 9. (Zsóter ház) Garancia — iótállás!

A Dugonics-Társaság ötven éve ötven titkári jelentés tükrében

(A Délmagyarország munkatársától) Alig van mű, mely Szeged kultúrtörténetére vonatkozólag érdekesebb és értékesebb adatokat, dokumentumokat nyújtana, mint a Dugonics-Társaság ötven évéről vaskos, hatalmas kötetben megjelent ötven titkári jelentés. Műnek nevezem, mert mindegyik titkári jelentés az áldozatkészség, a széperő, a jóért, a nemesért való rajongás és az önzetlen hazaszeretet tüzeiben fogant, műnek, mert az ötven titkári jelentést, bár különböző diókben más-más titkárok írták egységessé, sőt szervez egésszé teszi az a cél, mely a Dugonics-Társaságot vezette és áthatotta a politikai eseményekben annyira gazdag mondhatnám viharos ötven éven át: magyarságunk védelme és szellemi emelése.

Ötven évvel ezelőtt

Szeged városa nagy ünnepekknek volt színhelye. A Dugonics-Társaság, melyet Lázár György Szeged város helyettes polgármestere keltett életre, 1892 november 20-án lépett először a nyilvánosság elé. Ez alkalommal megyék és városok, valamint irodalmi társaságok kiküldöttjei hozták csaknem az egész ország üdvözlését az új irodalmi társaságnak, illetve Szegednek. A Dugonics-Társaság megalakulásának országra szóló ünneplése bizonyítja azt a nagy jelentőséget, melyet a Társaság célkitűzéseinek tulajdonítottak. Szegedet ma az előadások városának nevezhetnénk, az ötven évvel ezelőtti Szeged bizony ennek éppen az ellenkezője volt. A Szegedi Híradó a Dugonics-Társaság üdvözlésekor Szeged akkori szellemi életéről írja:

»Nem tagadható, hogy szellemi életünk fluktuációja gyöngő. A színház látogatásán s néhány hangverseny meghallgatásán túl nem igen terjed. Megértük például a múlt évben azt is, hogy egy gyermek-felolvasáson és a Reizner János szabadellőadásán kívül szellemi szórakozást egyedül a katonák nyújtottak, egy nagyobb szabású zenei és szavalóestély rendezése által. Így megérthetjük azt az örömet, mellyel a társaság megalakítását üdvözölték, így felbecsülhetjük azt a munkát és azt a szellemi értéket, melyet Szeged szellemi életében a Dugonics-Társaság felolvasó ülései jelentettek.

A vidéki irodalmi társaságok

— írja egy helyen Gvulai Pál — a magyar irodalom szétágazó útjere, melyekből a központi irodalom mindenkor egészséges vérrel táplálkozott. A Dugonics-Társaság ezt az egészséges vért szolgáltatotta a központi irodalomnak félévszázadon át nagynevű íróival és költőivel Tömörkény Istvánnal, Móra Ferencel, Sz. Szigethy Vil móssal, Juhász Gyulával, Bereznai Anzelm Károlyval és annyi más neves tehetséggel.

Kevesen tudják, hogy a Dugonics-Társaságot már kezdettől fogva az egyetem szállásosináljának tekintették és hogy ebben névadójának Dugonics Andrásnak is nagy szerepe volt. Volt az első, aki 1761 október 18-án, szegedi tanár korában, a filozófiát ajánló beszédével úttörője lett azoknak a törekvéseknek, amelyek 1792-ben a bölcseleti iskola felállítására, majd az 1802-ben meginduló és több ízben megismételt mozgalmak idehelyezésére és végül annak elköltözésére után, az ötödik magyar egyetem, a Horthy Miklós-Tudományegyetem alapítására vezettek.

A Dugonics-Társaságnak Szeged szellemi életének felvirágoztatásában óriási szerep jutott. Rövid időn belül az ország legnevesebb írói és költői megfordultak felolvasó asztalánál, pályaművek kitűzésével, a múlt nemes hagyományainak ápolásával, érdemes íróknak műveik kiadásá-

ban való támogatással, a vidéki irodalmi társaságok közti kapcsolat fenntartásával, az irodalmi életben való mindenkor magyar nemzeti szempontú állásfoglalásával a vidék egyik legnevesebb és legtiszteltemeltőbb társasága lett ugyannyira, hogy amikor Herczeg Ferenc a nemzeti színpad érdekében szót emelt, elsősorban a Dugonics-Társaságra hivatkozott, melynek irányító hatására Szeged hatósága »kivételes cselekedeteket tett, hogy megvédje polgárai egészséges erkölcsi érzületét a fővárosból terjedő mértely ellen«. A Dugonics-Társaság egy nagy író: is adott a hazának,

Móra Ferencet,

mert amint költői pályájáról megemlékezve írja az ő csodálatosan derűs humorában:

»A Dugonics-Társaságnak nagy bűne van abban, hogy én végkép le nem szoktam az irodalomról. Ha akartam, ha nem, gyakran odamuszájtottak a felolvasóasztalukhoz. Talán nem annyira attrakció gyanánt, mint inkább költői pótlékul. A társaság nagytekintélyű tagjai inkább tudósok voltak, mint szépírók, s aki a műszakkal tartott barátságot, az novellákat szerkesztett, nem rimet faragott. Márpedig az illendőség úgy kívánta, hogy költő is tarkázza a műsort. A pesti költők ugyan gyakran ígérkeztek, de nem szótaratás teszi a költőt, különösen a pesti költőt. Ilyenkor Lázár György elnök urunk rendszeren engem osztott be szolgálattételre.

A Dugonics-Társaságnak az első világháború előtt igen szép vagyona is volt. Tisza Lajos gróf, Szeged újjáépítője, összesen 5000 forintot adományozott a társaságnak. Nagyon értékes adata ez a titkári jelentéseknek. Tisza Lajos nem hiába volt magyar gróf. A háború a társaság csaknem 50.000 koronát kitevő vagyonát fillérekre zsugorította össze, így mind az a szép és nemes szándék, melyet az anyagi lehetőség elősegített volna, egyelőre jobb időkre maradt.

Hogy a Dugonics-Társaság milyen óriási munkát végzett, elég egy pillanvetni a tárgymutatóra: 50 év óta nem volt Szegeden olyan szellemi megmozdulás, melyhez a Dugonics-Társaságnak ne lett volna munkás köze.

Banner János,

a Dugonics-Társaság elnöke és egykori titkára valóra váltotta hajdani óhaját, hogy a társaság titkári jelentéseit a közönség kezébe adja, mert ahogy írja: »Szándékosan nem akarjuk a Dugonics-Társaság működését és eredményeinek értékelését a mai, nehéz viszony szemüvegén át nézni. Mi nem bírálunk, hanem a mindmáig helyes irányban követni akarjuk elődeinket, s úgy hisszük, többet használunk azzal, ha a hivatalos kortársakat, a társaság mindenkor titkárait szólatatjuk meg, s azt mutatjuk be, milyen volt és milyennek látták ők a társaság és Szeged város és az egész magyar művelődés kapcsolatait. Annak számára, akit érdekel Szeged kultúrtörténete, valóban a legérdekesebb olvasmányok egyike lehet Békefi Antal, Tömörkény István, Móra Ferenc, Banner János, Diósi Géza és Fírbás Oszkár titkári jelentései, melyek önzetlen és hősi küzdelemről tesznek tanúságot. A Szeged Városi Nyomdában izléses és nagyon szép kiállításban készült hatalmas kötet bizonyossága annak az életerős szellemnek, hogy a társaságot áthatja. Az április hóban felállítandó Tömörkény-szobor mellé még egy ajándékot nyújt a Dugonics-Társaság a hatalmas kötetben Szeged városának. És mind a két ajándék méltó az ajándékozóhoz és az ajándékozotthoz.

ADÁCSY LÁSZLÓ